

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดอุดรธานี สรุปผลการวิจัยทั้งในส่วน of วัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดอุดรธานี (2) ศึกษาการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน (3) ศึกษาความรู้เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดอุดรธานี (4) ศึกษาถึงความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดอุดรธานี (5) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดอุดรธานี

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ ในพื้นที่อำเภอบ้านลาด จังหวัดอุดรธานี จำนวน 3,036 ราย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจากสูตรของ Taro Yamane โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 354 ราย การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากรายชื่อเกษตรกรในแต่ละตำบลที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การทดสอบความเชื่อมั่นจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 ราย ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร ความต้องการสนับสนุนภายหลังการส่งเสริมการเกษตร และปัญหาในการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกร มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.98, 0.95 และ 0.88 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 สรุปผลการศึกษา

1.3.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยมีอายุเฉลี่ย 52.67 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีประสบการณ์ในการปลูกมะม่วงหิมพานต์เฉลี่ย 8.49 ปี

1.3.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เป็นอาชีพหลัก รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้าง เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกมะม่วงหิมพานต์เฉลี่ย 14,525.92 บาท ต้นทุนการปลูกเฉลี่ย 3,488.53 บาท ส่วนใหญ่ไม่ได้กู้เงินเพื่อการปลูกมะม่วงหิมพานต์ สมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรเฉลี่ย 4.37 คน โดยมีการใช้แรงงานทางการเกษตรในครัวเรือนสำหรับการปลูกมะม่วงหิมพานต์เฉลี่ย 2.14 คน พื้นที่ทำการเกษตรถือครองเฉลี่ย 12.36 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของตนเอง โดยมีพื้นที่ปลูกมะม่วงหิมพานต์เฉลี่ย 6.74 ไร่ จำนวนต้นมะม่วงหิมพานต์ที่ปลูกเฉลี่ย 210.57 ต้น เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกมะม่วงหิมพานต์พันธุ์พื้นเมือง และทำการเพาะพันธุ์เอง เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วจะนำผลผลิตที่ได้ไปขายเองให้กับกลุ่มที่ทำการแปรรูปภายในหมู่บ้านร้อยละ 52.7 รองลงมาจะขายให้กับพ่อค้าคนกลางซึ่งจะมารับซื้อเองที่สวนร้อยละ 43.2 และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ทำการแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์

1.3.3 ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกร

เกษตรกรร้อยละ 43.1 เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมการประชุม ฝึกอบรมสัมมนา ด้านการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 53.7 รับรู้ข่าวสารภายในชุมชนจากหอกระจายข่าว และในครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 48.0 มีสื่อวิทยุโทรทัศน์ ส่วนด้านการรับข้อมูลข่าวสารการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกรด้านๆ เกษตรกรจะได้รับข้อมูลเรื่องพันธุ์การแปรรูป และการจำหน่าย จากเพื่อนบ้าน มากกว่าแหล่งข้อมูลอื่นๆ ส่วนข้อมูลการปลูกมะม่วงหิมพานต์ การบำรุงดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว เกษตรกรเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง เป็นส่วนใหญ่

1.3.4 ด้านการปฏิบัติของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์

เกษตรกรมีการปฏิบัติในประเด็นต่างๆ ของการผลิตมะม่วงหิมพานต์เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 12.36 ข้อ

1.3.5 ด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกร

เกษตรกรร้อยละ 42.9 มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ในระดับปานกลาง โดยได้คะแนนอยู่ในช่วง 9 – 12 คะแนน เกษตรกรตอบได้คะแนนสูงสุด 20 คะแนน ต่ำสุด 5 คะแนน และพบว่าเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ เฉลี่ย 12.32 คะแนน

1.3.6 ระดับความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร

โดยภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตรด้านเนื้อหาวิชาการอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เกษตรกรให้ความสำคัญกับ พันธุ์ การแปรรูป การปลูก การเก็บเกี่ยว และการบำรุงดูแลรักษา ตามลำดับ ส่วนสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ได้แก่ คู่มือ เอกสารวิชาการ แผ่นพับ โปสเตอร์วิชาการ วิดีโอ และคอมพิวเตอร์ สำหรับวิธีการส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก เช่นกัน ทั้งนี้เกษตรกรให้ความสำคัญกับ การฝึกปฏิบัติ การสาธิต การบรรยาย การทัศนศึกษาดูงาน และการอภิปรายกลุ่ม ตามลำดับ

1) ด้านการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาการการผลิตมะม่วงหิมพานต์

(1) พันธุ์ ความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การคัดเลือกพันธุ์ (4.31) และระดับมาก คือ การขยายพันธุ์ (คะแนนเฉลี่ย 4.07)

(2) การปลูก ความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ วิธีการปลูกมะม่วงหิมพานต์ (3.94)

(3) การบำรุงดูแลรักษา ความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การใส่ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง การให้น้ำ การป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช และการป้องกันกำจัดโรคพืช (4.06, 3.85, 3.81, 3.76, 3.75)

(4) การเก็บเกี่ยว ความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ วิธีการเก็บรักษา และวิธีการเก็บเกี่ยว (3.94, 3.88)

(5) การแปรรูป ความต้องการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การบรรจุภัณฑ์ การคัดขนาด การลอกเยื่อ การอบเมล็ด การเตรียมเมล็ดก่อนการเพาะ และการเพาะเมล็ด (4.10, 4.05, 3.97, 3.93, 3.92)

2) ด้านการจัดการฝึกอบรม

(1) จำนวนวันที่เหมาะสมในการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อนเข้ารับการฝึกอบรม เกษตรกรร้อยละ 61.3 ต้องการให้เจ้าหน้าที่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า ระหว่าง 4 – 7 วัน เฉลี่ย 8.42 วัน

(2) ช่วงเดือนที่เหมาะสมต่อการจัดฝึกอบรม เกษตรกรร้อยละ 64.7 ต้องการจัดฝึกอบรมในช่วงเดือน มกราคม – มีนาคม

(3) จำนวนวันที่เหมาะสมในการจัดฝึกอบรมในแต่ละครั้ง เกษตรกรร้อยละ 44.9 ต้องการจัดให้มีการอบรมจำนวน 2 วัน เฉลี่ย 2.23 วัน

(4) จำนวนผู้เข้ารับการอบรมที่เหมาะสมต่อรุ่น เกษตรกรร้อยละ 59 ต้องการให้เจ้าหน้าที่จัดอบรม โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมต่อรุ่น ระหว่าง 21 – 40 คน เฉลี่ย 30.42 คน

(5) สถานที่ที่เหมาะสมต่อการฝึกอบรม เกษตรกรร้อยละ 60.2 ต้องการจัดฝึกอบรม ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล

3) ด้านการสนับสนุนภายหลังการฝึกอบรม

(1) ปัจจัยการผลิต เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การประสานแหล่งปัจจัยการผลิต และการประสานแหล่งเงินทุน (4.05, 3.85)

(2) การตลาด เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การประกันราคาผลผลิต การประชาสัมพันธ์ และการวางแผนการผลิตและการตลาด (4.43, 4.30 และ 4.30) และมีความต้องการอยู่ในระดับมาก 1 ประเด็น คือ การตัดตั้งกลุ่ม (คะแนนเฉลี่ย 4.06)

(3) การส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การให้คำแนะนำแก่เกษตรกร และการจัดฝึกอบรมให้ความรู้เพิ่มเติม (4.14, 4.08)

(4) การให้บริการเอกสารคำแนะนำ เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก (3.98)

1.3.7 ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกร โดยภาพรวม เกษตรกรมีปัญหการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของในระดับมาก ประเด็นที่เกษตรกรมีปัญหามากที่สุด คือ การขาดแคลนแหล่งน้ำทางการเกษตร (4.36) ปัญหารองลงมาได้แก่ ขาดความรู้ ด้านการคัดเลือกพันธุ์ (4.19) ส่วนประเด็นปัญหาที่เกษตรกรมีปัญหาน้อยที่สุด คือ ประเด็นด้านการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษา (2.82)

1.3.8 ข้อเสนอแนะของเกษตรกร

1) ด้านการผลิตมะม่วงหิมพานต์ เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้ การคัดเลือกพันธุ์ ให้มีการปรับปรุงพันธุ์ใหม่ขึ้น ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้เรื่องพันธุ์มะม่วงหิมพานต์ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ การเจริญเติบโต ทนต่อโรคและแมลง เมล็ดใหญ่และให้ผลผลิตต่อไร่ การบำรุงดูแลรักษา ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยจัดหาแหล่งน้ำ เช่น การขุดบ่อกักเก็บน้ำ เพื่อใช้ในหน้าแล้ง การเก็บเกี่ยว ควรมีเจ้าหน้าที่เข้าไปแนะนำการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวให้เกษตรกร การแปรรูปเจ้าหน้าที่ควรจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ให้กับเกษตรกรทั้งการแปรรูปและคุณค่าทางอาหาร

2) **ด้านการจัดฝึกอบรม** สื่อที่ใช้ในการส่งเสริม ควรเป็นสื่อที่สัมผัสได้จริง ปฏิบัติได้จริง เกษตรกรสามารถเข้าใจได้ง่าย และวิธีการที่ใช้ในการส่งเสริม ควรเน้นเรื่องการปฏิบัติ เกษตรกรสามารถที่จะจดจำ และนำกลับไปใช้ได้

3) **ด้านการสนับสนุนภายหลังการส่งเสริมการเกษตร** ปัจจัยการผลิต การใช้ปุ๋ยเคมี รัฐควรช่วยสนับสนุนปุ๋ยเคมีให้มีราคาถูก และมีการจัดอบรมให้ความรู้ เรื่องการใช้ปุ๋ยเคมี ส่วนการตลาด ควรขยายตลาดให้มากขึ้น หาดตลาดรองรับผลผลิตที่มีมากขึ้นในทุกๆปี และรัฐบาลควรมีการประกันราคาผลผลิต และจัดหาตลาดรองรับที่แน่นอน ในส่วนที่มีผู้บริโภคน้อย ก็ควรมีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนรู้จักรับประทานมากยิ่งขึ้น และการส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ควรจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ ฝึกทักษะให้กับเกษตรกร พร้อมทั้งหาเทคโนโลยีการผลิตมะม่วงหิมพานต์ใหม่ๆ ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง และสามารถลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรได้

2. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษา สามารถอภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

2.1 สภาพทั่วไปของเกษตรกร

จากผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ที่มีอายุเฉลี่ย 52.67 ปี และพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิชัย ปาประลิต (2547) ที่พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ส่วนใหญ่ มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของ อำเภอท่าปลา เป็นพื้นที่เขา ดินลูกรัง ซึ่งเหมาะสมกับการปลูกมะม่วงหิมพานต์ และผลผลิตให้ผลตอบแทนสูง ซึ่งเมื่อศึกษาจบระดับประถมศึกษาแล้ว ก็จะไม่ศึกษาต่อเนื่องจากปัจจัยต่างๆ เช่น ต้องมาช่วยพ่อแม่ทำการเกษตร ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ และต้องหาเงินมาเลี้ยงชีพ จึงมาปลูกมะม่วงหิมพานต์กันอย่างแพร่หลาย และยึดเป็นอาชีพหนึ่งทางการเกษตร โดยมีเกษตรกรร้อยละ 49.9 ปลูกมะม่วงหิมพานต์ เป็นอาชีพหลัก เนื่องจากมีโครงการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกมะม่วงหิมพานต์ จากเขื่อนสิริกิติ์ และจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพราะการปลูกมะม่วงหิมพานต์ ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกมีรายได้ดี และเป็นพืชทนต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่ได้ดีกว่าพืชชนิดอื่น

2.2 ลักษณะการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกมะม่วงหิมพานต์ในพื้นที่ของตนเอง และไม่ได้จ้างแรงงานในการปลูก เนื่องจากการปลูกมะม่วงหิมพานต์ มีการดูแลรักษาน้อยจึงใช้แรงงานในครอบครัวเป็นผู้ดูแล โดยใช้แรงงานประมาณ 2 คน เกษตรกรจึงไม่ได้กู้เงินในการปลูกมะม่วงหิมพานต์ อีกทั้งยังพบว่าต้นทุนการปลูกมะม่วงหิมพานต์ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเพียง 3,488.53 บาทต่อปี ซึ่งเกษตรกรมีรายได้จากการปลูกมะม่วงหิมพานต์เฉลี่ย 14,525.92 บาทต่อปี และจากการศึกษาของพิชัย ปาประลิต (2547) พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 300-10,000 บาทต่อปี เนื่องจากปัจจุบันมีเกษตรกรสนใจการปลูกมะม่วงหิมพานต์เพิ่มขึ้น และพบว่ามีจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ ในเขตพื้นที่อำเภอท่าปลา ในปีการเพาะปลูกปี 2555 ถึง 3,036 ราย จึงทำให้ผลผลิตมะม่วงหิมพานต์ มีจำนวนมากขึ้น ทำให้เกิดการกดราคาจากพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อที่สวน ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมขายเองให้กับกลุ่มแปรรูปในหมู่บ้าน มีบางส่วนนิยมขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ เพราะสะดวกไม่ต้องขนย้าย แต่ได้ราคาที่ต่ำลง ด้านข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกรส่วนใหญ่จะได้รับจากเพื่อนบ้าน และจากประสบการณ์ของตนเอง ทำให้เกิดปัญหาการผลิตมะม่วงหิมพานต์ที่ไม่ได้คุณภาพ เมล็ดมีขนาดเล็ก ทำให้ได้ราคาไม่ดี ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงต้องเร่งในการส่งเสริมให้ความรู้กับเกษตรกรในการส่งเสริมการเกษตรให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกร ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจะปลูกมะม่วงหิมพานต์ พันธุ์พื้นเมือง อาจเป็นเพราะเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ให้ผลผลิตมากที่สุด และการดูแลรักษาน้อย แต่มีข้อเสียคือ ผลมีขนาดเล็ก ซึ่งไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ทำให้ได้ราคาถูก เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ อาจจะเป็นเพราะยังขาดความรู้ขาดอุปกรณ์ในการแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ และมีค่าใช้จ่ายสูง

2.3 การปฏิบัติของเกษตรกร เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

การปฏิบัติของเกษตรกร เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยภาพรวมเกษตรกรมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง แต่ก็ยังคงมีบางประเด็นที่เกษตรกรยังคงมีการปฏิบัติน้อย เช่น เมื่อต้นอ่อนอายุ 6-8 สัปดาห์ จึงนำต้นอ่อนที่เพาะย้ายปลูกลงในแปลง และเมื่อมะม่วงหิมพานต์ มีอายุ 7 ปีขึ้นไป ใช้ปุ๋ยสูตร 13-13-21 ใส่ในอัตรา 2-3 กก./ต้น อายุ 3 ปี ใช้ปุ๋ยสูตร 12-24-12 ใส่ในอัตรา 1 ก.ก./ต้น อายุ 1-2 ปี ใช้ปุ๋ยสูตร 12-24-12 ใส่ในอัตรา 300-800 กรัม/ต้น แบ่งใส่ 4 ครั้ง ครั้งละเท่า ๆ กัน โดยหว่านให้สม่ำเสมอรอบทรงพุ่ม ห่างจากต้น 30 ซม. แล้วพรวนดินกลบ ซึ่งเป็นการปฏิบัติในขั้นตอนการผลิตที่มีความสำคัญและมีผลต่อคุณภาพผลผลิต โดยมีเกษตรกรปฏิบัติไม่ถึง

กึ่งหนึ่ง ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเจริญเติบโตของพืช และทำให้ผลผลิตที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

2.4 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์

ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการผลิตมะม่วงหิมพานต์อยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในเรื่องการคัดเลือกพันธุ์ ต้องเป็นพันธุ์ที่เมล็ดใหญ่ และจำนวนเมล็ดต้องน้อยกว่า 150 เมล็ด/กิโลกรัม จากการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่รู้ว่าการคัดพันธุ์ต้องคัดเมล็ดที่ใหญ่เท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงจำนวนเมล็ด ว่าจะต้องมีจำนวนเท่าไร และต้องมีขนาดน้ำหนักของเมล็ดมะม่วงหิมพานต์เท่าไร เรื่องการตัดแต่งกิ่ง ควรตัดแต่งให้เหลือลำต้นเพียงลำเดียว เกษตรกรร้อยละ 69.2 ไม่รู้ในเรื่องดังกล่าว จากการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่ตัดแต่งกิ่ง โดยปล่อยให้กิ่งก้านแผ่ขยายไปเองตามธรรมชาติ หรือไม่ก็ตัดออกบ้างเพียงบางส่วนเท่านั้น เรื่องการย้ายกล้าลงแปลงปลูก เมื่อเพาะเมล็ดได้ต้นอ่อน อายุ 2-3 สัปดาห์ จึงนำมาปลูกลงในแปลง ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 61 ขาดความรู้ในเรื่องดังกล่าว จากการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะคิดว่าถ้าต้นกล้าตั้งตัวได้ ก็จะย้ายลงแปลงปลูกทันที โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องระยะเวลาในการย้ายกล้าลงปลูก เรื่องการนำเมล็ดมากะเทาะก่อนนำเมล็ดมากะเทาะนิยมนำเมล็ดมาต้มก่อน แล้วนำไปตากแดด จะทำให้การกะเทาะง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ซาฟินี ลาเต๊ะ และคณะ(2552) วิธีที่นิยมทำเป็นการค้ำกักใช้วิธีต้มเมล็ดในน้ำเดือดประมาณ 30 นาที แล้วนำมาตากแดดประมาณ 1-2 แดด ให้เมล็ดมีความชื้นเหลือประมาณร้อยละ 9 ซึ่งเหมาะสมที่จะนำมากะเทาะต่อไป ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 50.0 ไม่รู้ในเรื่องดังกล่าว จากการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรบางส่วนจะไม่นำเมล็ดไปต้ม โดยจะนำเมล็ดไปตากแดดแล้วกะเทาะทันที ส่วนเรื่องการใส่ปุ๋ยเคมี ควรใส่ปีละ 2 ครั้ง ครั้งแรกใส่ต้นฤดูฝน ครั้งที่ 2 ประมาณปลายเดือนกันยายน – ธันวาคม เกษตรกรร้อยละ 40.7 ไม่รู้ในเรื่องดังกล่าว จากการสัมภาษณ์พบว่า เกษตรกรจะไม่ใส่ปุ๋ยเคมี หรือใส่บ้างเพียงปีละครั้งเท่านั้น

2.5 ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร

ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตร การผลิตมะม่วงหิมพานต์ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตร การผลิตมะม่วงหิมพานต์ ดังนี้ เรื่องการคัดเลือกพันธุ์ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตรในเรื่องนี้มากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้เกี่ยวกับการคัดเลือกพันธุ์ และพบว่าเกษตรกรมีความต้องการได้พันธุ์เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับมะม่วงหิมพานต์จากแหล่งอื่น พบว่าพันธุ์มะม่วงหิมพานต์ที่ปลูกอยู่มีขนาดเล็กและราคาถูกลง เรื่องการบรรจุภัณฑ์ พบว่าเกษตรกรให้ความสำคัญกับ

การบรรจุภัณฑ์มาก เพราะทำให้ผลผลิตมะม่วงหิมพานต์มีคุณภาพและได้มาตรฐาน แต่เกษตรกรยังขาดความรู้ในเรื่องการบรรจุภัณฑ์ ค่อนข้างมาก ดังนั้นควรส่งเสริมเรื่องการบรรจุภัณฑ์ เรื่องการขยายพันธุ์ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมการเกษตรในเรื่องนี้มากเช่นกัน เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรขยายพันธุ์ โดยการเพาะเมล็ดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการขยายพันธุ์ยังมีอีกหลายวิธี ดังนั้นเจ้าหน้าที่จึงควรส่งเสริมเรื่องการขยายพันธุ์ในรูปแบบอื่นๆ เป็นทางเลือกแก่เกษตรกร เรื่องการให้น้ำพบว่า เกษตรกรต้องการทราบวิธีการใช้น้ำที่เหมาะสมในการบำรุงต้นมะม่วงหิมพานต์ในระยะเวลาเจริญเติบโตในช่วงต่างๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด เรื่องการแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ พบว่า เกษตรกรต้องการความรู้เกี่ยวกับการแปรรูป เพราะปัจจุบันยังขาดทั้งความรู้ และอุปกรณ์ในการแปรรูป เรื่องการเก็บเกี่ยว และการเก็บรักษา พบว่า เมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์ ผลผลิตออกมาก และบางครั้งขายไม่ทันทำให้ผลผลิตบางส่วนเสียหาย เรื่องการตัดแต่งกิ่ง พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญกับการตัดแต่งกิ่งมาก เนื่องจากการตัดแต่งกิ่งทำให้ผลผลิตมีคุณภาพดี และเก็บเกี่ยวง่าย เรื่องการป้องกันกำจัดโรคและกำจัดแมลงศัตรูของมะม่วงหิมพานต์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเรื่องโรคเน่าโดยเฉพาะช่วงกำลังให้ผลผลิต ทำให้ผลเน่าเสียหาย ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้

ส่วนสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมเกษตรกร ด้านพันธุ์ วิธีการปลูก การเก็บเกี่ยว และการแปรรูป เกษตรกรมีความต้องการสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ คู่มือ เนื่องจากเมื่ออบรมเสร็จแล้ว ถ้าไม่เข้าใจสามารถที่จะเปิดคู่มือศึกษาเพิ่มเติมได้ ซึ่งในคู่มือจะระบุรายละเอียดและขั้นตอนต่างๆ ไว้ได้ชัดเจน

สำหรับวิธีการส่งเสริม เกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ วิธีการฝึกปฏิบัติ เนื่องจากเกษตรกรได้ทดลองและฝึกปฏิบัติจริง

ด้านการจัดการฝึกอบรมจำนวนวันที่เหมาะสมในการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ต้องการให้เจ้าหน้าที่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า ระหว่าง 4 – 7 วัน เฉลี่ย 8.42 วัน เนื่องจากเกษตรกรจะได้มีเวลาในการเตรียมตัวก่อนล่วงหน้า โดยจัดฝึกอบรมในช่วงเดือน มกราคม – มีนาคม เนื่องจากว่างจากการทำการเกษตร โดยจัดอบรม 2 วัน ซึ่งเหมาะต่อการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมต่อรุ่น จำนวนระหว่าง 21 – 40 คน เฉลี่ย 30.42 คน ซึ่งไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ดูแลได้อย่างทั่วถึง โดยจัดฝึกอบรม ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากมีเครื่องอำนวยความสะดวกพร้อม

ด้านการสนับสนุนภายหลังการส่งเสริม เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การประกันราคาผลผลิต เนื่องจากราคาผลผลิตที่มีความไม่แน่นอน จึงมีความต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยในเรื่องราคาผลผลิต สำหรับการสนับสนุนภายหลังการส่งเสริม เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การประสานแหล่งปัจจัยการผลิต เพื่อหาแหล่งปัจจัยการผลิตที่ได้มาตรฐาน และราคาถูก

2.6 ด้านปัญหาและอุปสรรคในการผลิตมะม่วงหิมพานต์

ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหามาก เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนแหล่งน้ำมากที่สุด ปัญหาที่พบคือ เกษตรกรไม่มีแหล่งน้ำทางการเกษตร เพื่อที่จะนำมาบำรุงดูแลรักษาต้นมะม่วงหิมพานต์ โดยเฉพาะในช่วงหน้าแล้ง ซึ่งเป็นช่วงที่กำลังให้ผลผลิต ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ด้านปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร จากการวิจัยจะเห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 52 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประสบการณ์การปลูกมะม่วงหิมพานต์เฉลี่ย 8 ปี การส่งเสริมการเกษตรจึงควรเน้นกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน และคำนึงถึงความสอดคล้องทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกับการส่งเสริมการเกษตรให้มีความเหมาะสม โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีการปลูกมะม่วงหิมพานต์ตามศักยภาพของตนเอง และตามสภาพพื้นที่ เน้นการจัดการบริหารการผลิต โดยใช้ความรู้ เทคโนโลยีแบบใหม่ ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดการความรู้เป็นกระบวนการ (process) ที่ดำเนินการร่วมกันโดยเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

3.1.2 ด้านการปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐาน โดยเกษตรกรมีการปฏิบัติน้อยในด้านการย้ายกล้าลงปลูก และการจัดการให้น้ำในช่วงระยะการเจริญเติบโตต่างๆ ทำให้ต้นไม่สมบูรณ์ และผลผลิตไม่ได้คุณภาพ ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอมีการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูก การบำรุงดูแลรักษาที่ถูกต้อง และจัดทำแปลงสาธิต ให้เกษตรกรได้เห็นผลที่แตกต่างระหว่างแปลง และส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์ภายใต้ระบบ GAP เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐาน พร้อมทั้งมีการสนับสนุนให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่ม หรือในรูปแบบของสหกรณ์การเกษตร เพื่อ

จำหน่ายผลผลิตเป็นจุดเดียว ทำให้สามารถต่อรองราคากับพ่อค้า และลดปัญหาการกดราคา หรือการรวมกลุ่มเพื่อการจัดระบบการจัดจำหน่ายหัตถผล และกำหนดราคาเอง พัฒนาระบบการขาย คัดคุณภาพ สร้างตราสินค้า และพัฒนาบรรจุภัณฑ์

3.1.3 ด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ของเกษตรกรโดยเกษตรกรมี ความรู้ในเรื่องการคัดเลือกพันธุ์ ต้องเป็นพันธุ์ที่เมล็ดใหญ่ และจำนวนเมล็ดต่อน้อยกว่า 150 เมล็ด/กิโลกรัม เกษตรกรส่วนใหญ่รู้ว่าการคัดเลือกพันธุ์ต้องคัดเมล็ดที่ใหญ่เท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงจำนวนเมล็ด ว่าจะต้องมีจำนวนเท่าไร และต้องมีขนาดน้ำหนักของเมล็ดมะม่วงหิมพานต์เท่าไร เรื่องการตัดแต่งกิ่ง ควรตัดแต่งให้เหลือลำต้นเพียงลำเดียว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่ตัดแต่งกิ่ง โดยปล่อยให้กิ่งก้านแผ่ขยายไปเองตามธรรมชาติ หรือไม่ก็ตัดออกบ้างเพียงบางส่วนเท่านั้น จากประเด็นดังกล่าว ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น มีการส่งเสริมให้ความรู้ในด้านการปรับปรุงพันธุ์ และการคัดเลือกพันธุ์ ให้เหมาะสมกับพื้นที่ และทำแปลงตัวอย่าง หรือจุดเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์ เพื่อให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

3.1.4 ด้านความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตร เรื่องการคัดเลือกพันธุ์อยู่ในระดับมาก ดังนั้นควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับ การคัดเลือกพันธุ์ แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนาสายพันธุ์ที่มีอยู่ ให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐาน และเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตรด้านการแปรรูปอยู่ในระดับมาก มีปัญหาไม่สามารถขายผลผลิตที่มีขนาดเล็กและมีตำหนิ เกษตรกรส่วนใหญ่เริ่มขายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อที่สวน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาถูกกดราคา อีกทั้งมีการแปรรูปผลผลิตจากมะม่วงหิมพานต์เป็นส่วนน้อย ดังนั้นควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น จัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการแปรรูปมะม่วงหิมพานต์ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิต สร้างเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ในพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งของอาชีพผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ มีความมั่นคง ยั่งยืนต่อไป

3.1.5 ด้านปัญหาและอุปสรรคในการผลิตมะม่วงหิมพานต์ จากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนแหล่งน้ำมากที่สุด ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการบริหารจัดการด้านแหล่งน้ำ มีการจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม หรือทำการขุดลอกร่องน้ำ ลำเหมือง ให้สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ในพื้นที่ และจากการที่เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องการปลูกมะม่วงหิมพานต์จากเพื่อนบ้านมากที่สุด ดังนั้นควรมีหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น ดำเนินการจัดทำโครงการส่งเสริมการผลิตมะม่วงหิมพานต์แบบครบวงจร โดยการจัดทำสื่อคู่มือ และจัดอบรมส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกร โดยการฝึกปฏิบัติ หรือการแปลงสาธิต เพื่อเป็นแปลงตัวอย่างให้แก่เกษตรกร ใช้เป็นการแหล่งเรียนรู้ เรื่องการปลูกมะม่วงหิมพานต์ ต่อไป

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยศึกษาพฤติกรรมของเกษตรกรแบบเจาะลึกในด้านการผลิตมะม่วงหิมพานต์ เพื่อให้ทราบปัญหาในการปฏิบัติงาน และหาแนวทางในการแก้ไข

3.2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงหิมพานต์ในพื้นที่อื่น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.2.3 ควรทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีในการผลิตมะม่วงหิมพานต์แบบใหม่ เพื่อให้การส่งเสริมการผลิตมะม่วงหิมพานต์ประสบผลสำเร็จ

